

VERSLAG VAN DE GEWONE JAARVERGADERING VAN DE ZENDELINGEN VAN HALMAHERA GEHOUDEN TE Duma van de 2den tot de 10de mei 1904

Ter vergadering zijn tegenwoordig de brs. Van Baarda, Hueting, Voorham, Ellen en Fortgens.

OPENING VERGADERING

De voorzitter br. Hueting opent de vergadering met gebed, waarin de belangen van het Zendingswerk de Heer worden opgedragen en een zegen wordt gevraagd over te houden vergadering en besprekingen.

Uit naam van alle broeders wordt br. Ellen door de voorzitter hartelijk welkom geheten in de broederkring.

De voorzitter gedenkt met leedwezen aan het plotseling vertrek van br. Schut; aan de minder goede berichten betreffende de gezondheidstoestand van br. van der Roest en stelt voor, dat uit naam van de conferentie aan genoemde broeders en zusters een schrijven worde gezonden als blijk van deelneming in hunne teleurstellingen, welke ook die der conferentie zijn. Br. Fortgens verklaart zich bereid het notuleren weder op zich te nemen.

AGENDA

De volgende punten worden in de agenda opgenomen:

1. Opening der vergadering.
2. Vaststelling van de agenda.
3. Voorlezing van het reglement van de kring.
4. Voorlezing van de notulen van de vorige vergadering.
5. Voorlezen van het antwoord van het Hoofdbestuur op het protocol van de vorige vergadering en van andere brieven welke zijn binnengekomen.
6. Voorlezing en bespreking van de jaarverslagen.
7. Opmaken van de begroting over het jaar 1905.
8. Wat moet uit de adat als specifiek heidens worden verwijderd, en wat kan, door het Christendom gereinigd, behouden blijven?
9. Examen van de aspirant-goeroes.
10. Welke houding moet het Christendom aannemen tegenover de heidense volkspoëzie en de volksvermakelijkheden?
11. De nieuwe instructie en algemene bepalingen.
12. Morotai.
13. Het voorstel van de Inspecteur van het Inlands Onderwijs omtrent het openen van 1 Gouvernmentsschool in de ressorten der zendingen.
14. De School
15. De Formulieren
16. Over het examineren van de aspirant goeroes.
17. Is het niet mogelijk de school zo in te richten, dat ook de ouders der leerlingen haar nut begrijpen?
18. Verkiezing van een voorzitter.
19. Verkiezing van een secretaris
20. Bepaling van de plaats van de volgende conferentie
21. Vaststelling van het protocol
22. Sluiting der vergadering.

Punt 3 en 4

Het reglement en de notulen van de vorige vergadering worden voorgelezen. De notulen worden onveranderd goedgekeurd.

#### Punt 5

Het antwoord op het protocol van de conferentie van mei 1903; een brief van Zend A. Kruyt van Modjowarno aangaande de op te richten ambachtschool en een brief van de goeroes uit de afdeling Kau.

#### Brief A. Kruyt

In opdracht van de vorige conferentie is de secretaris in correspondentie geweest met Zend. A. Kruyt van Modjowarno; heeft geïnformeerd of genoemde school iemand ter beschikking had om als hoofd te fungeren van de op te richten ambachtsschool. De Hr. Kruyt deelt in zijn schrijven mede, dat een Javaan nooit naar een der buitengewesten zou willen trekken, doet daarom het voorstel, om met goedvinden van de zendingen op Talaut een paar jongens vandaar, die op de ambachtsschool worden opgeleid, ter onzer beschikking te stellen. De Conferentie is echter van mening, dat wij moeilijk op dit voorstel kunnen ingaan, dewijl ten eerste vereiste is voor een ambachtsschool, ook al wordt deze op kleine schaal begonnen, een hoofd dat in alle opzichten kennis heeft van zijn vak en als leider voor onze christenen kan fungeren. Jongens zijn vrijwel ongeschikt voor het doel dat wij beogen. De conferentie draagt de secretaris op bij de Heer Kruyt te informeren of het mogelijk is, dat iemand te Modjowarno zover kan opgeleid worden, dat hij geheel zelfstandig aan het hoofd dezer school kan staan, zodat de resultaten van onze Ambachtsschool van werkelijke waarde is voor de maatschappelijke vooruitgang onzer christenen. Indien dit mogelijk is, zal de conferentie aan de brs. op Talaut het voorstel doen, een hunner jongens ter onzer beschikking te stellen en om als zodanig te Modjowarno te worden opgeleid.

#### BRIEF GOEROES KAU

Het schrijven van de goeroes van Kau behelst hetzelfde verzoek als het ten vorigen jare ingediende, n.l. aanvraag van het volle traktement voor alle goeroes, met voorbij zien van het aantal dienstjaren De conferentie acht het onbillijk, de goeroes die slechts enkele dienstjaren hebben, gelijk te stellen met hen, die reeds vele jaren in de arbeid zijn; vindt de door de conferentie gemaakte bepalingen van vroeger alleszins voldoende; kan derhalve niet ingaan op het verzoek der goeroes, intengedeel draagt zij de secr. op de goeroes te doen weten, dat er op hun herhaald verzoek afwijzend beschikt is en hun dringend verzocht wordt hier op niet weder terug te komen.

#### PAKKETBOOT

De door de secr. aan de agent van Ternate aangevraagde opening van den lijn rondom Halmahera door de Pakketvaart-maatschappij kan niet tot stand komen. Handelaren zijn onwillig hun waren met de boot te laten vervoeren; de kapitein van de boot, die eenmaal een proefreis gemaakt heeft, geeft voor, dat de zendingstations geen goede ankerplaatsen zijn en daar het hem persoonlijk evenveel voordeel bezorgt of hij de goederen te Ternate, te Galela of elders laadt, is het duidelijk dat de wens van de Conferentie niet zal worden vervuld. De Conferentie draagt de secr. op thans te informeren bij de Nieuw-Guinea Maatschappij hoeveel lading er op de verschillende posten moet aanwezig zijn, opdat een vaart van 2 maanden zou kunnen geopend worden. De Conferentie hoopt ten zeerste dat deze poging moge gelukken, daar het vervoer met prauwen van de goederen der zendingen steeds met grote kosten gepaard gaat.

#### PUNT 5 ANTWOORD VAN HET HOOFDBESTUUR OP DE CONFERENTIE 1903

Naar aanleiding van punt 5 sub 2, wordt besloten ten aanzien van de reiskosten der goeroes, die met verlof naar de verschillende plaatsen in het Ambonse gaan, een regel vast te stellen. De voorzitter heeft geïnformeerd naar de kosten van vervoer; de opgaven hiervan, door de verlofgangers ingezonden, waren buitengewoon hoog zodat de conferentie thans besluit de volgende bepalingen te maken:

##### VERLOFGANGERS.

Voor verlofgangers, die naar een van de plaatsen van het eiland Ambon gaan een vergoeding van fl. 5 toe te staan.

Voor Saperoea f.10

Voor Noesa Laut f20.

Voor Ceram f.30.

Voor Haroekoe f.10.-

Deze reiskosten voorzien ruimschoots in de behoeften, terwijl voor de verlofgangers aanvrage door de goeroes bij verschillende zendelingen kan geïnformeerd worden naar de corresponderende boot naar Saperoea.

##### PENSIOEN Goeroes

De conferentie besluit ten aanzien van de aangevraagde pensionering der goeroes het volgende voorstel aan het HB. voor te leggen: Goeroes die door ouderdom verhinderd worden in de uitoefening van hun dienstwerk, ontvangen fl. 0,50 per maand per dienstjaar tot een maximum van fl. 10 per maand. De ouderdom tot pensionering wordt vastgesteld op 55 jaar. Goeroes die door ziekte verhinderd worden hun arbeid voort te zetten, ontvangen een pensioen naar bevinden van de omstandigheden tot een maximum van fl. 10.- per maand. De weduwen der goeroes ontvangen fl. 4. -per maand, tot zij weder in het huwelijk treden of tot zij naar oordeel van de pendeta, onder wie ze ressorteren, een toelage niet nodig hebben. Bovendien ontvangen zij f. 1.- in de maand voor elk kind, tot een maximum van f.7.50 per maand (haar eigen pensioen groot fl. 4.-is hierbij begrepen.) De toelage voor de kinderen vervalt, zodra deze de leeftijd van 15 jaar hebben bereikt. Allen, die gepensioneerd of anderszins ondersteund worden, genieten vrije overtocht naar de plaats hunner geboorte, zo zij desverkiezende daarheen willen verhuizen.

##### MODEL BEGROTING

Het door het H.B. gezonden nieuwe "model van begroting" is door de conferentie in dank ontvangen.

De conferentie evenwel maakt het H.B. opmerkzaam dat kolom I, waarin het H.B. de rekening van het vorige jaar wil zien opgenomen, bezwaarlijk door de brs. kan worden ingevuld; ten eerste omdat de rekening en verantwoording van het vorige jaar van de verschillende posten reeds aan de Penningmeester van de U.Z.V. in januari verzonden zijn en dus voor het H.B. geen waarde heeft, ten tweede omdat het niet aangaat de rekening van het vorige jaar op de conferentie te laten onderzoeken, wat zeer begrijpelijk aanleiding zou geven tot allerlei onaangenaamheden.

##### OPLEIDINGSCHOOL

Hoewel de conferentie het Hoofdbestuur dankbaar is voor de pogingen ten aanzien van de opleidingschool voor Halmahera aangewend en met blijdschap kennis neemt van de belangstelling aangaande deze zaak in zendingskringen, heeft de conferentie met leedwezen vernomen, dat het H.B. een der kwekelingen tot hoofd van deze school laat opleiden en dus niet

in de geest van de conferentie handelt, door niet iemand aan het hoofd te plaatsen, die in de praktijk gebleken is voor deze hooggewichtige taak berekend te zijn. Het komt toch de Conferentie voor, dat het gewicht van dit ambt niet ligt in veel kennis van theorie van opvoeding en onderwijs, maar in de eerste plaats dat degene, die hiervoor in aanmerking komt, profondervindelijk gebleken is een ervaren opvoeder te zijn en van wien verondersteld kan worden tact te bezitten om in alle opzichten onze jeugdige christenen tot het gewenste doel op te leiden.

#### BEGROTING 1904

De conferentie maakt het H.B. opmerkzaam, dat in zijn antwoord op de begroting voor 1904 (onder punt 8) gezegd wordt: "het verslag uitgebracht door de financiële commissie wordt afzonderlijk ter Uwer kennis gebracht bij de begroting der Bijlagen" en dat in zijn antwoord op die bijlagen, kennis gegeven wordt: "het oordeel van het H.B. wordt hierbij afzonderlijk medegedeeld."

De conferentie wenst op te merken dat de dezen aanzien van het H.B. niets ontvangen is.

#### FORMULIEREN

Met verlangen ziet de Conferentie het rapport tegemoet aangaande ten vorig jare ingediende conceptformulieren voor de Christengemeenten op Halmahera.

#### VRAGENBOEKJES

Door br. van Baarda zijn bij zijn terugkomst uit Holland meegebracht enige leerboekjes in de Bijbelse geschiedenis voor "eerstbeginnenden" en "meergevorderden" geschreven door Dr. v.d. Flier. Het komt de Conf voor dat deze werkjes zeer eenvoudig zijn en bijzonder geschikt voor onze gemeenten om op catechisaties gebruikt te worden. Die voor "eerstbeginnenden" zijn reeds door br. van Baarda in het Galela'sch vertaald en met veel voldoening gebruikt. Ook voor het helpend personeel zijn deze boekjes een goede handleiding daar aan elke les enige vragen verbonden zijn, die betrekking hebben op de inhoud van de geleerde les. Daar de conferentie deze zaak als zeer urgent beschouwt, besluit zij deze boekjes in de talen der verschillende districten te vertalen en bij het godsdienstonderwijs te gebruiken. Hierdoor vervalt het voorstel der vorige conferentie betreffende de vragenlijst, welke zou samengesteld worden naar aanleiding van het te vertalen Bijbels leesboek.

#### KINDEREN VAN DE GOEROES

Aangaande dit punt merkt de conferentie op, dat het H.B. in een schrijven aan de Inspecteur van het inl. onderwijs reeds te kennen heeft gegeven tegen een Gouv. school te zijn en dus reeds afwijzend in deze zaak heeft beslist. Met bescheidenheid vestigt de conferentie de aandacht op het feit, dat de goeroes niet hoog genoeg staan om naar de wens van het H.B. hun kinderen na de schooltijden te onderwijzen. Voorts is het de conferentie gebleken, dat de goeroes er zich over het algemeen bij neerleggen hun kinderen in het Ambonse achter te laten om daar door hun familie te worden opgevoed. Bij nadere overweging lijkt het de conferentie zeer moeilijk in deze zaak een beslissing te nemen, redenen waarom zij voorlopig de kwestie aangaande een school voor goeroekinderen laat rusten en zal afwachten wat het resultaat is van de correspondentie tussen het H.B. en de inspecteur van het inlands onderwijs.

#### POLITIEKE TOESTANDEN OP HALMAHERA

De conferentie is het H.B. ten zeerste erkentelijk dat het H.B. ten opzichte van de wantoestanden op Halmahera reeds pogingen aangewend heeft hierin verandering te brengen door een bezoek af te leggen bij de Minister van Koloniën Intussen beveelt de conferentie de belangen betreffende de vooruitgang van het land bij vernieuwing aan, opdat het H.B. op deze weg voortga, dewijl alleen op deze wijze enige verbetering in de toestand van het land is te verwachten en er enige hoop bestaat, dat nog eenmaal het Sultanbestuur, dat geen andere kwalificatie verdient dan die van wanbeheer, zijn einde nadert.

#### UITBREIDING WERKKRING SIDANGOLI

Ook de conferentie gevoelt, dat het niet aangaat bij de huidige stand van zaken uitgaven te doen ten behoeve van de uitbreiding van een of andere werkring, waar geen hoop bestaat, dat de aangewende pogingen kans van slagen hebben. De hoogst belangrijke ervaringen door br. Schut opgedaan op Morotai, zijn naar de mening van de conferentie niet van dien aard, dat het haar voorkomt, de arbeid van elders naar dit arbeidsveld over te plaatsen. De conferentie besluit dat in Iboe 2 goeroes zullen geplaatst worden en elders aan de Westkust nog twee andere posten zullen opgericht worden, daar de aldaar gevestigde zendeling hoop koestert dat een verandering ten goede spoedig te wachten is.

#### LECTUUR GOEROES

De conferentie stelt voor dat op elke Zendingspost worde opgericht een kleine bibliotheek van Maleise lectuur, ten behoeve van goeroes en gemeenteleden, die de boeken kunnen lenen tegen geringe betaling. Door het lezen van deze boeken zullen de goeroes wellicht geprikkeld worden zich enige lectuur aan te schaffen. De voorzitter heeft reeds veel werkjes weten te verzamelen, waaruit de conferentie een keus zal hebben te doen.

De te maken onkosten zullen bestreden worden uit de post "onvoorziene uitgaven".

#### ANTWOORD OP DE BIJLAGEN

##### Biilage bij Moerids

Ten aanzien hiervan wi 1 de conferentie het besluit handhaven van de conferentie van mei 1902, op welke vergadering besloten werd: "de anak-piara's zijn geheel ten laste van de broeders, de helpers evenwel komen te laste van de U.Z.V."

#### BIJLAGE 8: JAARVERSLAGEN

De conferentie zal zorg dragen, dat het volgend jaar alle statistieken te bestemder tijd aanwezig zijn. In het schrijven van de plaatsnamen beloofd de conferentie uniform te zijn. Gaarne zag de conferentie dat de jaarverslagen in de Berichten geregeld worden opgenomen, evenals dit gebeurt bij de andere zendingsgenootschappen. Het grootste gedeelte van de in jaarverslagen vermelde gebeurtenissen zijn aan de gemeenten onbekend, daar zij niet eerder in de Berichten het licht zagen.

#### Punt 6: JAARVERSLAGEN

Br. van Baarda geeft verslag van zijn werkzaamheden in Galela; br. Hueting doet verslag van het ressort Tobelo; br. Voorham van Boeli; br. Ellen van Kau en br. Fortgens van Sidangoli Naar aanleiding van het jaarverslag van br. Voorham dient hij het verzoek in om tot aanvraag over te gaan voor regeringssubsidie voor 1905 ten behoeve van de scholen te Boeli en te Petani. De conferentie geeft hier toestemming voor.

#### Punt 18: BEGROTINGEN 1905

Daar op de avond van de tweede conferentiedag br. Voorham reeds vertrekken moet om nog bijtijds per boot van Ternate te kunnen vertrekken naar Boeli, Petani besluit de conferentie allereerst over te gaan tot het verkiezen van een voorzitter en het opmaken van de begroting voor de post Boeli. Bij acclamatie werd br. Hueting tot voorzitter herkozen. Br. Hueting neemt deze benoeming aan.

Punt 7. IDEM.

BOELI	fl. 4400,00
LOLODA	fl. 1000,-
TOBELO	fl. 8180,-
GALELAA	fl. 2500,-
KAU	fl. 5900,-
SIDANGOLI	fl. 3500,-
MOROTAI	fl. 700,- (zie punt 12)
totaal	Fl. 26180,-

De conferentie vestigt de aandacht van het Hoofdbestuur erop, dat bij deze begroting op verlangen van het H.B. gevoegd zijn de traktementen der zendelingen, tezamen bedragende 7700,-. De algemeen penningmeester br. van Baarda, merkt op, dat van de traktementen een deel in Holland uitbetaald wordt en de penningmeester der conferentie deze gelden niet beheert, zodat zij zijns inziens ten onrechte op de begroting voorkomen. De traktementen van bovenstaande som afgetrokken, blijft er van de gelden, welke onder zijn beheer komen (benevens fl. 1400,- regeringssubsidie) de som f.17080.

Daar het mogelijk is dat in 1906 een zending met verlof terugkeert of een nieuwe zending uitkomt, wordt door de conferentie voorgesteld hierbij te voegen fl. 420,- zodat de som, welke bij de H.H. Jenny en Co beschikbaar zal moeten worden gesteld, beloopt fl. 17.500,-.

De algemeen Penningmeester, Br. Van Baarda, heeft van br. Schut een korte verantwoording ontvangen van zijn uitgaven over het 1<sup>ste</sup> kwartaal 1904. Daaruit blijkt hem, dat het in de begroting uitgetrokken bedrag voor het 1<sup>ste</sup> kwartaal 1904, groot fl. 1000,-, op fl. 24,50 na is verbruikt.

Deze mededeling wordt door de conferentie voor kennisgeving aangenomen.

EXAMENS GOEROES

Voor de Conferentie verder gaat met hare besprekingen besluit zij de volgende dag op 5 mei het schriftelijk en mondeling onderzoek van de leerlingen voor het goeroecamb te doen plaats hebben. De namen dezer leerlingen zijn de volgende:

---

C. Siaata en F. Keiluhu moerds van br. v.d.Roest.

A. Siahainenia; Fh Saja; A. Peilow; W.Souhoka; J.Pelomomia; en D.Papilaja van br.Hueting.

Des morgens hield de conferentie een schriftelijk examen. Elk der leerlingen maakte een opstel over een onderwerp uit het O.T. in de Maleise taal; een opstel over een onderwerp uit het N.T. in het Tobeloreesch; een vertaling uit een maleis leesboek in het Tobeloreesch;

maakten enige sommen; schreef zinnen met grote en kleine letter in schoonschrift, terwijl des middags een mondeling onderzoek plaats had door br. Fortgens aangaande theorie van onderwijs; het uitwerken van enige sommen; het leren lezen; woordontleding; spelling; schoonschrijven op het bord enz. br. van Baarda behandelde het verstandig bijbelzen en theorie en praktijk van de zang; br. Hueting ondervroeg hen in de Alg. Geschiedenis.

Het onderzoek van C. Siaata viel niet bevredigend uit; hij had weinig punten in vergelijking met de ander zeven, voor wie het onderzoek gunstig afliep.

De volgende morgen werd aan genoemde zeven moerds het bewijs van bevoegdheid om als goeroe werkzaam te zijn uitgereikt. De brs. spoorden hen aan om voort te gaan met leren en onderzoeken en zich te bekwamen in de arbeid van school en gemeente, waarin door hen reeds op verschillende plaatsen gewerkt is. C. Siaata moest worden afgewezen, hem werd aangezegd zich niet te laten ontmoedigen, maar in het voor hem liggende jaar zich zoveel mogelijk toe te leggen op vermeerdering van zijn kennis, opdat hij in het volgende jaar met gunstiger uitslag door de conferentie zal kunnen worde geëxamineerd

#### PIJNT 10: VOLKSPOEZIE

Welke houding moet het Christendom aannemen tegenover de heidense volkspoëzie en volksvermakelijkheden?

Deze vraag wordt aan de conferentie ter bespreking voorgelegd naar aanleiding van de laatste vergadering van de hoofden, waar besloten werd over het al of niet toestaan van zang en spelen en volksvermakelijkheden, zo mogelijk op de Conferentie te beslissen.

Ten vorige jare reeds heeft elk der broeders op zich genomen zoveel mogelijk gegevens te verzamelen met het doel deze onderling te vergelijken en te bespreken.

De conferentie gaat uit van het beginsel, de volkspoëzie zoveel mogelijk te behouden. Alles, wat uit de volksadat behouden kan blijven, worde door het Christendom overgenomen.

Het onderzoek van br. van Baarda heeft aan het licht gebracht, dat in de zangen van de Galela's niets kan gevonden worden wat volstrekt verboden moet worden. Het dopa-dopa der Galela's kan worden toegestaan. Nooit heeft dit enige onaangenaamheden tengevolge.

Onder de Tabaroo en de Tobelo is het dopa-dopa wel degelijk een zang welke verboden moet worden, daar het blijkt uit de gegevens van de brs. Hueting en Fortgens, dat niet alleen moreel er zeer ongepaste uitdrukkingen worden gebezigd, maar ook dergelijke zangen herhaaldelijk twist en tweedracht voortbrachten. Dit in aanmerking nemende, acht de conferentie het haar plicht, de gemeenten aan te schrijven, dat krachtens de aard van het christendom alle onzedelijkheid en ergerlijke taal volstrekt verboden is en dat daarom ook als verboden moet worden beschouwd: het zich op afgelegene plaatsen te verzamelen tot zingen en spelen, terwijl daarentegen beurtzangen bij feestelijke gelegenheden in de kampong in het bijzijn van hoofden en oudsten kunnen toegelaten worden.

#### KAARTSPEL

In verband hiermede wordt door de conferentie ten strengste verboden het kaartspelen, dat in de laatste tijd onder de christenen van Tobelo vind en reeds verscheidenen geruineerd heeft.

#### DOBBELEN

Ook het werpen van "kruis of munt" met centen of elk ander dobbelspel zal streng worden tegengegaan.

#### PUNT 13: NIEUWE INSTRUCIE EN ALGEMENE BEPALINGEN

De conferentie is het H.B. zeer erkentelijk voor het toezenden van de nieuwe instructie en algemene bepalingen, aan elk der broeders. Met bescheidenheid merkt zij op, dat art 8 foutief

is en zou gaarne zien, dat ter voorlichting van uit te komen jonge zendelingen het artikel werd gewijzigd in dezer voege: "en vervoegt zich te havenplaats, waar hij zich ontscheept ten kantore van assistent resident van politie tot aanvraging van een repas voor Ned.O.Indie. Bij aankomst in de residentie, waarin hij zich hoopt te vestigen, vraagt hij het Hoofd van het gewestelijk bestuur (Resident) een toelating tot vestiging in de residentie en vervolgens door tussenkomst van de Resident aan de Gouverneur Generaal de bijzondere toelating tot uitoefening van zijn dienstwerk, bedoeld bij art.123 een het R.R. van Ned.Indie. Over de verdere artikelen wil de conferentie, haar mening opschorten, totdat er andere bepalingen zullen komen, welke de voorzitter officieus zijn aangekondigd.

#### PUNT 12: MOROTAI

Daar br. Schut, die enige malen Morotai bezocht, genoodzaakt werd door ziekte te repatriëren en geen der andere broeders op zich kan nemen het werk aldaar voort te zetten stelt br. van Baarda voor, het zendingswerk aldaar op te heffen, tot de tijd dat het H.B. een zending voor dit arbeidsveld zal afvaardigen. Genoemde br. is van mening dat, al bestaat er mogelijkheid Morotai 2 maal per jaar te bezoeken, de arbeid toch niet tot zijn recht kan komen, nu de aldaar arbeidende goeroes niet gecontroleerd kunnen worden. Hadden wij flinke helpers waarop kon worden vertrouwd, het zou volgens br. van Baarda geen bezwaar opleveren het werk aldaar voort te zetten, doch hij ziet meer gevaar dan nut voor de arbeid, wanneer de 3 goeroes daar gevestigd blijven. De brs. Hueting en Fortgens zijn van andere mening en vinden niet dat het werk aldaar geheel mag worden opgeheven. Hadden wij zekerheid, dat het volgend jaar br. v.d. Roest terugkwam, dan zou br. Ellen dit jaar naar een geschikte plaats van vestiging kunnen uitzien op Morotai. Daar de toestand van vr. v.d. Roest evenwel zorg baart, kunnen wij in deze zaak niets beslissen. De Conferentie wenst het Hoofdbestuur de vraag te doen: Bestaat er zekerheid, dat in 1905 br. v.d. Roest weer uitgaat, zo niet, bestaat de mogelijkheid dat het H.B. ons dan een andere zending zendt? Alleen in dit geval zou het werk in Morotai voortgang kunnen hebben. Wanneer het H.B. ons evenwel geen hulp kan verschaffen, zal de Conferentie genoodzaakt zijn het werk op Morotai op te heffen. Aangezien het werk aldaar nog wordt aangehouden, wenst de conferentie een begroting groot fl. 700. -toe te voegen aan de begroting der andere ressorten. Br. Hueting neemt op zich zoveel mogelijk de belangen op Morotai te behartigen.

#### PUNT 13: VOORSTEL AANGAANDE EEN GOVERNEMENTSSCHOOL

Door de voorzitter verneemt de conferentie dat het H.B. deze zaak reeds ter hand heeft genomen door in correspondentie te treden met de Hoogedelgestreng Heer Voorn, derhalve wenst de conferentie in deze een afwachting houding aan te nemen.

#### PUNT 14: DE SCHOOL DOOR BR. VAN BAARDA

Het referaat van br. van Baarda zal als bijlage aan dit verslag worden toegevoegd. De andere brs. hebben het volgende in te brengen tegen de mening van de referent: Het besluit van de conferentie van 1900 is en blijft nog steeds gehandhaafd; de spelboekjes in het Tobelorees zijn ter Landsdrukkerij; het Tobelorees Bijbels leesboek is tot afdrukken verzonden; het godsdienstonderwijs wordt zoveel mogelijk in de landstaal gegeven; de nieuwe leesmethode volgens "de Empat Serangkai" wordt, mits goed aangeleerd en flink doorgevoerd wordt, door de brs als een uitstekend hulpmiddel beschouwd om de scholieren meer te vormen en te ontwikkelen en hen vatbaar te maken om met succes de Maleise lectuur te begrijpen. Het bezwaar omtrent de "Serba Neka" wordt door alle broeders gevoeld, doch



dat kan verholpen worden door de ongewenste, islamitische uitdrukkingen eenvoudig door te halen, waardoor het onnodig wordt deze de kinderen te verklaren.

#### PUNT 15: DE FORMULIEREN

Naar aanleiding van het referaat van br. van Baarda (dat als bijlage hierbij wordt gevoegd) aangaande formulieren, welke door de vorige conferentie werden aangenomen wordt o.m. opgemerkt, dat het H.B. zelf in zijn antwoord op het protocol van de conferentie mei 1902 te Djati gehouden de wens geuit heeft, dat bij de in te zenden conceptformulieren verwacht werd, dat natuurlijk niet de formulieren van de Ned.Herv. kerk zouden vertaald worden. De vorige conferentie heeft de conceptformulieren, door br. Hueting opgesteld, geaccepteerd en daarbij de toestanden van de jeugdige christengemeenten zeer wel in het oog gehouden. De gemeente te Duma kan met de andere gemeenten niet op een lijn gesteld worden, daar in de eerstgenoemde gemeente ruim 30 jaar het evangelie verkondigd wordt, terwijl de andere gemeenten nog sedert kort kennis van het christendom hebben. Br. van Baarda vindt er geen bezwaar in, dat de aangenomen conceptformulieren algemeen gebruikt worden, maar komt op tegen het besluit der vorige conferentie welke het gebruik van de in het Galelase bestaande formulieren van de N.H.K., minder bruikbaar achtte; vindt dit nogal autocratisch gehandeld was van een zo slecht bezochte conferentie waar slechts 3 van de 6 districten waren vertegenwoordigd. De overige brs. wensen hierbij toe te lichten, dat alleen br. Voorham niet tegenwoordig was op de conferentie van mei 1901; immers de andere brs van Baarda en van der Roer waren gerepatrieerd, derhalve waren de brs. naar verhouding niet slecht maar zelfs goed vertegenwoordigd.

Met voldoening overigens heeft br. van Baarda de formulieren reeds gebruikt en er is zeer veel in wat hem aantrekt.

De conferentie besluit dat de tot heden bestaande formulieren in het Galela's voor Duma gebruikt blijven; voor de overige districten evenwel, na antwoord van het H.B. zich houdt aan de aangenomen concept formulieren van 1903. Als bijlage wordt door br. van Baarda nog een conceptformulier bij dit verslag gevoegd voor de bevestiging van ouderlingen en een ander voor de toediening van de H.Doop aan volwassenen.

#### PUNT 16: EXAMENS ASPIRANT GOEROES

Br. Fortgens brengt de vraag in net midden hoe de brs. denken over zijn voorstel om aan examens der aspirant goeroes enigszins hogere eisen te stellen. School en gemeentewerk moet gaandeweg zich beter ontwikkelen en tot meerder bloei komen. Onze scholen moeten jaarlijks meer hun ideaal nabij komen. Dit kan alleen wanneer wij ook hogere eisen stellen aan helpend personeel. Door dergelijk onderwijs en veel inspanning onzerzijds kunnen de Ambonners goede hulpkrachten worden. Aan de tegenwoordige eisen ten aanzien van het onderwijs kunnen ook onze scholen nabij komen, mits wijzelf ons de moeite geven om daarin te werken en onze moerds daarvoor trachten te bewamen.

De conferentie verenigt zich met het voorstel van br. Fortgens. Zij acht het wenselijk reeds op deze conferentie het programma voor het volgende jaar samen te stellen, opdat de pendita wete, waaraan de moerds zich bij dit examen te houden hebben.

De conferentie besluit voor het schriftelijk examen de volgende vakken in het programma op te nemen:

1. Opstel Oude Testament in de Maleise taal, waarbij gelet zal worden op stijl, juiste spelling en inhoud.
2. Opstel Nieuwe Testament, met gelijke voorwaarden
3. Rekenen: 3 voorstellen uit het 4e en 3 uit het 7de stukje van Wisselink.

4. Schoonschrijven met grote en kleine letter.

Voor het mondeling examen de volgende vakken:

1. Maleise grammatica en woordvorming naar aanleiding van het Maleise opstel.
2. Grammatica en woordvorming naar aanleiding van het opstel in de landstaal.
3. Theorie van onderwijs: a )lezen, b)schrijven, c) rekenen.
4. Bertjakap-tjakap
5. Aardrijkskunde: a.) eigen kennis te dien opzichte; b)kennis van onderwijzen aan kinderen.
6. Bijbelkennis (iets over inleiding, begrip van de bijbelboeken enz)
7. Bijbelse geschiedenis
8. Verstandig bijbellezen
9. Zang, theorie en praktijk.

PUNT 17: HET NUT VAN DE SCHOOL

De vraag wordt gedaan door br. Hueting.

"Is het niet mogelijk de school zo in te richten, dat de ouders der leerlingen haar nut begrijpen?"

Het is moeilijk de ouders te overtuigen van het nut der school, dat in geen enkel opzicht duidelijk wordt. Men zendt de kinderen naar de school, omdat het nu eenmaal de adat van de christenen is. Dat de kinderen door de school ontwikkeld worden gevoelen de ouders niet, hoogstens vinden zij het enige nut daarin, dat de kinderen Maleis leren, derhalve niet meer bedrogen of afgezet kunnen worden door de handelaren; met Kerstmis een stel kleren krijgen, doch verder heeft men niet veel op met het school gaan.

De kinderen zijn voor de ouders een goede hulp inde huishouding, bij het vissen enz., derhalve is hun stoffelijk voordeel wet het schoolgaan hunner kinderen gemoeid. Het aanleren van fröbelwerk kan geen middel zijn aan de gestelde vraag tegemoet te komen, daar het knutselwerk en vooral het vlechtwerk van de inlanders in vele gevallen in kunst en waarde boven de fröbelvoorwerpen staan.

De voorzitter geeft de vergadering in overweging dat door elk der broeders, in het voorliggend jaar omtrent deze vraag gegevens worden verzameld, opdat er een middel beraamd worde, de harten der ouders voor de school te winnen.

(Volgt verder het gewone slot.)

DE SCHOOL

Ik wil de school ter sprake brengen op deze conferentie omdat ik de indruk krijg, dat onder de verschillende invloeden de zendingsschool op Halmahera hoe langer hoe meer wordt en zal blijven een Maleise school voor de Alfoeren, in plaats van een Alfoerse school, waar ook Maleis geleerd wordt.

Op de eerste conferentie (4 nov.1900) te Djati gehouden, is door de conferentie de mening geuit, dat het noodzakelijk was te komen tot de volgende maatregelen:

Zo spoedig mogelijk worde de landstaal ingevoerd voor kerk en catechisatie, benevens voor het onderricht in de bijbelse geschiedenis op school; bovendien worden de eerste spelboekjes in de landstaal gedrukt voor het overige onderwijs wordt op school het Maleis gebruikt.

Aan de goeroes wordt beloofd het maximum traktement à fl. 15,- per maand, zodra zij de landstaal voldoende machtig zijn. Daartoe wordt op hun studiën nauwkeurig acht gegeven.

De voorzitter spreekt de wens uit, dat br. Hueting zich belast met het bewerken van de bedoelde boekjes (spel), waarvoor de hulp van het Gouvernement kan ingeroepen worden, en met de vertaling van de bijbelse geschiedenis, die misschien het Bijbel Genootschap zal willen drukken.

Op de volgende conferentie was ter tafel een woordenlijst Maleis-Tobeloeres aangevuld met enige zinnen; verder ook het concept van 2 spelboekjes in de Tobeloerse taal. De goeroes oefende zich toen geregeld in het Tobeloeres en maakten daarin opstellen, en later kwam er ook een Tobeloeresche vertaling van de bijb. geschiedenis tot stand.

Voor het onderwijs in het lezen in de Maleise taal waren gekozen spel en leesboekjes in scholen in de Minahassa in gebruik, omdat het daar gebruikte Maleis ook verder voor de Alfoeren hier het nuttigst zou zijn, om het te kennen, als zij zich buiten hun land in de Molukken bewegen.

Mij dunkt wij waren toen op de goede weg; weldra zouden de goeroes in staat zijn zich in het Tobeloeres te bewegen, en de leermiddelen waren in wording, waardoor de eerste grond der kennis bij de kinderen in de landstaal zou kunnen gelegd worden, om dan daarop nog een verder deel hunner kennis in de Maleise taal te kunnen opbouwen.

Maar daar komt de Inspecteur van het Inlands onderwijs en die vertelt, dat we op het verkeerde spoor zijn.

De notulen van de conferentie oct. 1902 delen mede:

“de broeders reeds langen tijd overtuigd, dat er verandering moet komen in de leerstof op de scholen, zijn daarin tot meerder klaarheid gekomen door het bezoek van de inspecteur van het Inlands onderwijs, die al de gesubsidieerde scholen van Halmahera onlangs onderzocht heeft, en ten opzichte van het onderwijs verschillende voorstellen gedaan en aanwijzingen gegeven heeft. Om onze scholen op de hoogte van de tijd te houden moeten er noodzakelijk nieuwe leesboekjes komen, waarvan de profexemplaren reeds door de broeders zijn ontvangen.

Spellen, lezen rekenen enz. moeten gegrond zijn op aanschouwelijk onderwijs en de kinderen moeten, door het gegeven onderwijs, gebracht worden tot zelfstandig denken.

Een zeer groot bezwaar echter van de nieuwe leerboekjes is de taal en de methode.

Zij worden geschreven met het thans door het Gouvernement officieel ingevoerde Maleis dat in vorming en spelling tamelijk verschilt van het tot op heden op de scholen gebruikte. De nieuwe methode (en voege erbij een schat van onmogelijke woorden) zullen de broeders zich eigen hebben te maken en naar vermogen aan de Inl. helpers hebben in te prenten. Besloten werd te bestellen enz.

Al wat buiten deze buitenlandse - in voor hier tamelijk onbruikbaar Maleis geschreven-boekjes ging was voortaan contrabande. Br. Hueting schreef mij aangaande de Tobeloeresche spelboekjes:

“het is moeilijk bij de invoering van de nieuwe leerboekjes de plaats aan te wijzen, die deze spelboekjes op de scholen moeten innemen”. Br. Schut kwam in het Lolodase en verbrandde er de Galela'sche spel- en leesboekjes, waarmede de kinderen anders nog al aardig opschoten; te Duma kwamen ook de Gal. leermiddelen in de hoek van de kast te staan! Het Maleis dat op de hoogte van zijn tijd is, al is het ook zo onverstaanbaar, zelfs voor de goeroes, als Latijn op de scholen worden gedoceerd. De goeroe van Canume bracht mij een dubbel cahier met woorden uit de Emapt Serankai met het verzoek die woorden thuis eventjes voor hem te willen naslaan en de betekenis er achter te zetten, want hij wist die niet.

Ik meen dat we daarmee zijn geraakt op een verkeerd spoor. Genoemde leerboekjes zijn op zichzelf boven mijn lof, inderdaad prachtig, geloof ik, hoewel ik dat ook niet naar waarde kan beoordelen; maar voor het land, waar de taal die is, welke in de boekjes gebruikt is, verstaan wordt (Sumatra, misschien ook Java). Maar welk paedagoog zal nu voor spelboekjes, en dan nog uitgaande van de methode, dat het leren moet gegrond zijn op aanschouwing, begrijpen en daaruit ontwikkeld, zelfstandig denken, zulke boekjes nemen, die geschreven in een voor het kind volstrekt en voor de meester voor een groot deel onverstanebare taal? Dat zou het minst willen de man, die deze (voor zijn land) voortreffelijke boekjes geschreven heeft en die in zijn "Pedoman goeroe" zegt:

"hetgeen voor ogen is moet voorafgaan aan het niet zichtbare; het gemakkelijke aan het moeilijke; hetgeen bekend is aan hetgeen onbekend is" en verder: "de woorden, die besproken worden, moeten bepaald door de kinderen begrepen worden."

Ik geloof daarom, dat wij vroeger op het goede spoor waren toen we wilden beginnen de kinderen te leren met woorden uit hun taal, of uit een zeer verwante taal, ook door hen begrepen; toen we er voor waren de eerste spel en leesboekjes samen te stellen in de Alfoerse taal, of waar die er reeds waren, die ook te gebruiken. Daarin kan men aan de kinderen het bekende geven, om van daaruit tot het nog onbekende voort te schrijven.

Doch als men de eerste beginselen bij de kinderen begint te leggen, in een volstrekt onbekende en voor hun meesters zelfs gedeeltelijk onbekende taal, dan geloof ik, dat men spot met de methode van aanschouwelijk onderwijs, die voert tot zelfstandig denken, dat men juist napatende en nauwkeurige eksters en papagaaien van de kinderen tracht te maken. De spelboekjes in de Alfoerse taal volgden niet de leermethode van de vreemde spelboekjes; maar dat was niet de reden om nu die vreemde spelboekjes in te voeren, maar wel om de Alfoerse spelboekjes te wijzigen naar de methode die men praktisch en navolgenswaard vond in de vreemde boekjes.

De broeders zeggen "ja" maar de goeroes zijn geen mensen van het land en kennen het Alfoers niet. Toen ik naar Holland ging, waren de goeroes al aardig op weg in het Alfoers thuis te raken en wanneer het menens was gebleven (zoals toen door hem opgestelde Maleis-Tobelorese woordenlijst met zinnen in het Tobelorees), dat het menens was bij br. Hueting om ze in het Alfoers te laten thuis geraken, zou het niet zo heel lang geduurd hebben of ze zouden dat grif hebben kunnen doen. Heb ik niet gezien bij br. Maan, die ook Amboense goeroes en kwekelingen heeft, dat zij schoolhouden in het Makassaars uitgezonderd het uur, waarin ze de kinderen Maleise zinnestjes leren. Als het menens is met de zaak dan kan de Oosterling, veel spoediger dan wij westerlingen, grif thuiskomen in een vreemd Oosters dialect. Juist het omgaan met het spreken tegen de kinderen in de landstaal, brengt hen snel vooruit, niet het van buiten leren van woordjes en zinnen alleen. Dat kennen van de taal der kinderen is dunkt me een hoofdvereiste voor de onderwijzer, om voor hen te kunnen zien wat hij wezen moet, om met hen te kunnen meedenken en in hun gedachten gang te kunnen inleven. Daarom moet het voermiddel voor het onderwijs in de school de taal der kinderen zijn. Men begint toch ook in holland de kinderen Frans te leren en het onderwijs te geven in de Franse taal?

Maar neen, nu moet op eenmaal met Alfoerse kinderen de sprong gemaakt worden ze te onderwijzen in de Maleise taal, dat staat op de hoogte van de tijd. Ik begrijp niet dat een Inspecteur van het Inlandse onderwijs zo iets kan voorstellen.

Dat hij zegt: volgt een nieuwe methode, dan tot hertoe; ziet in deze Maleise boekjes, volgt deze methode, dat men de kinderen eerst woorden laat horen, de klanken, die daar in voorkomen laat opvangen, ze woorden met overeenkomstige klanken laat vormen enz, volg die methode nu ook bij uw leren lezen in de Alfoerse taal, dat kan ik me voorstellen. Maar niet dat hij zegt: de Alfoerse kinderen moet ge leren de eerste beginselen: het lezen en

schrijven in het Maleis van Sumatra. Of ik er dan tegen ben dat de kinderen Maleis leren? Neen, zeker niet. Maar laat dat in het begin vooral een bijvak zijn, een soort ontspanning in leren van woordjes, later in het maken van zinnetjes, eindelijk zinnen, om ze daarna een Maleis boek te geven, als ze zo een beetje woordenschat hebben en wat Maleis kunnen praten. En dan nog niet het eerste dat Sumatraans Maleis, maar dan veel liever dat wat we vroeger hadden uit de Minahassa, al is het niet met de spelling die op de hoogte is van de tijd (al weet ik niet waarom die spelling beter is:) b.v. dat *o en e* samen *oe (u)* vormen zijn ,in plaats van dat eenvoudige *u* is enz. Ook is het moeilijk om bij deze spelling de kinderen wijs te maken dat boeroeng in zich twee soorten *oe's* heeft, waarbij de laatste meer *gelijkt* op een *O*. Ik schreef dan liever: *boerong*.

Liever zeg ik, dat van de Minahassa, omdat dat Maleis is waar de kinderen wat aan hebben, dat gesproken wordt daar waar zij hun neus buiten hun land steken, of in hun land Maleiers ontmoeten. Later kan men hen die verder kunnen leren dan ook met verder afliggend Maleis bekend maken. Maar dan zou ik nog liever andere boeken nemen dan *Serba Neka*, daar de schrijver meer Mohammedaans is dan Christen, naar mij schijnt, en er over God niets in voorkomt dan een paar Mohammedaanse vloekwoorden. Dat waar voermiddel van het onderwijs Maleis is en de leerboeken tevens Maleis zijn en de kinderen meer achter dan vooruit gaan, heb ik dunkt mij te Duma kunnen bemerken, waar door Ambonnesse goeroes tijdens mijn ziekte en verblijf in Holland, voortdurend de stroom van wijsheid over de stompers was uitgestort, in het Maleis over hun hoofden heen ging en waarbij zij zaten te soezen.

#### BIJLAGE IV; DE FORMULIEREN DOOR VAN BAARDA

Op de beide conferenties is gehandeld over de formulieren. Men wilde eenheid hebben bij de bediening van Doop en Avondmaal; bij het voltrekken van het huwelijk bij de bevestiging van lidmaten en de aanstelling van ouderlingen, in de woorden die men daarbij tot deelnemers of belanghebbende zou richten.

De formulieren daarvoor in gebruik in onze vaderlandse kerk worden niet geschikt geacht voor de jonge christenen uit de Alfoeren, men wilde dus voor hen bijzondere formulieren opstellen. Op de conferentie van mei 1902 werd dus besloten, dat ieder der conferentie leden tijdig, voor de volgende conferentie, een concept voor nieuwe formulieren zou in zenden, bij de voorzitter van de conferentie en dat deze uit de verschillende concepten een enkel concept zou combineren, dat dan op de volgende conferentie zou behandeld worden, om alsdan te kunnen komen tot de vaststelling van een officieel concept, dat ter beoordeling aan het Hoofdbestuur zou worden opgezonden.

Alleen de brs. v.d. Roest en Hueting hadden voldaan aan de opdracht der conferentie van 1902 zodat slechts die 2 concepten ter tafel waren op de conferentie van mei 1903. Br. v.d. Roest kon zijn concept niet toelichten, want hij was intussen naar het vaderland vertrokken.

Wat hij geleverd had werd niet geschikt geacht. De door br. Hueting opgestelde conceptformulieren werden echter na voorlezing geschikt geoordeeld en een afschrift gezonden aan het Hoofdbestuur ter beoordeling. Die beoordeling kwam totnogtoe niet af. Naar we vernemen kunnen de HH Bestuurders niet enparig tot goedkeuring overgaan en zijn de formulieren gesteld in handen van een commissie, en zullen we eerstdaags van de uitslag der werkzaamheden van deze commissie verwittigd worden.

Maar de notulen welke ik ter copiëring ontving vermeldde stellig: "Voorts merkt de conferentie op dat deze formulieren beschouwd worden als algemene regel voor al de gemeenten op Halmahera; waardoor al de tot op heden gebruikte, zoals de formulieren der Ned. Hervormde

Kerk, vertaald in het Galelees, als vervallen moeten worden beschouwd." Het was wel wat voorbarig gesproken, daar het Hoofdbestuur in dezen nog niet gehoord was, en nogal autoritatisch gehandeld van een zo slecht bezochte vergadering, waar slechts 3 van de 6 districten vertegenwoordigd waren. Die niet ter conferentie was mocht er toch dunkt mij ook wel een oordeel over hebben, waar zelfs de Synode in het Vaderland veel vrijheid toelaat in het gebruik van de formulieren, want ik heb toch wel wat bar, dat de zo onvolledige conferentie van 1902 zulk een bindende uitspraak deed voor een arbeid, die nog lang niet aan alle kanten bekeken is.

Ik heb daarom de conceptformulieren in het Galela's vertaald er zelfs een afschrift van gezonden aan br. Schut, die er behoefte aan scheen te hebben, en ze ter proef eenmaal gebruikte bij een kinderdoop, en bij het Avondmaal en bij een huwelijk.

Ik ben dus bepaald erg geoorzaan geweest.

Maar de genoemde formulieren mochten bij mij niet onvoorwaardelijk de voorkeur verwerven boven de bekorte formulieren uit de Ned.Herv.Kerk., die ik totnogtoe gewend was te gebruiken. Reeds bij de vertaling had ik dit gevreesd. Een formulier moet vooreerst uiteenzetten aan de belanghebbende, wat de betekenis is van het sacrament dat men gaat bedienen, hetgeen op een uitstekende wijze in de bovengenoemde formulieren is gedaan.

Voor een groot deel vindt men dit ook in het conceptformulier voor het Heilig Avondmaal terug, omdat de opsteller daar enigszins gebonden was aan de tekst 1 Cor.11:23.29. Doch in plaats dat daar de geregelde uiteenzetting van het formulier onzer Vaderlandse kerk verder is gevolgd, zijn de delen in omgekeerde volgorde behandeld, is er niet zo juist als in ons formulier op de plaatsvervangende van Christus bedoeld, niet zo uitsluitend op zijn dood (waarvan toch dit maal de verkondiging is) geweest en komt de verenigde betekenis van dit maal, van allen die er aan deelnemen, tot een huisgezin van broeders en zusters er in het geheel in voor. Daarom blijf ik voor de Avondmaalsviering de voorkeur geven aan het besnoeiende formulier der Ned.Herv.Kerk., zoals ik gewoon was te gebruiken. Temeer, omdat in het nieuwe concept de moeilijkheden blijven voor het vinden van termen voor de ook daarin evenzeer voorkomende leerstellige uitdrukkingen.

Het conceptformulier voor de kinderdoop trekt mij zeer aan, om de eenvoud der voorstelling en omdat daarin ook naar het bevattingsvermogen van de christen, die wij voor ons hebben, de betekenis van het sacrament is duidelijk gemaakt.

Behoudens kleine wijzigingen zou ik dat wel willen overnemen; hoewel ik meen dat in een gemeente als Duma, waar reeds kinderen en kindskinderen der eerste christenen zijn opgegroeid, ook het bekorte formulier der N.H.Kerk dat ik totnogtoe gebruikte, niet over de hoofden behoef te gaan.

Het conceptformulier voor het huwelijk beviel mij het minst. De betekenis van het huwelijk als band die God wil tussen man en vrouw en waarover Hij zijn zegen wil gebieden, mis ik daarin geheel. Het is meer een voortdurende vermaning, die om eenvoudig te willen zijn, plat wordt, te veel afdaalt in bijzonderheden. Dat de vrouw geen slavin van de man is, weet men onder de Alfoeren heel goed; dat zij het erf moet schoon houden en eten koken enz., is ook wel bekend, dat zij niet moet toelaten dat andere mannen haar aanraken is te duidelijk uitgedrukt voor een plechtige gelegenheid in de kerk, en dat men daar de art van het strafrecht in herinnering brengt, waarnaar de echtgenoten zich voor elkander kunnen laten scheiden is daar ook niet op zijn plaats.

Bescheidener en meer geschikt wordt dit alles ter sprake gebracht in het formulier der N.H.Kerk. Ook het beloven van trouw op het bijbelboek is een tamelijk ledige vorm, waar

bijna degenen die trouwen niet weet wat in dat boek staat en men ze niet eenmaal een geheel Bijbel in het Maleis in de hand kan geven en hun evenzo goed een ander boek zou kunnen laten vasthouden. Het heeft voor mij wel ietwat ietwat bijgelovige bijmaak en stelt ons gelijk met de Mohammedanen in hun slaan op de Koran. Veel meer zin heeft, wat te Duma gebruik was, het elkander bij de hand houden en het laten doorslaan der samengehouden handen door een derde (hier de ouderling of goeroe) overgenomen uit de volksgewoonten bij het doen van een plechtige en Vaste belofte. Voor het huwelijk zou ik mij dus willen houden aan het verkorte formulier van de Ned.Herv. kerk en aan de plechtigheid daareven genoemd. Voor de Doop aan bejaarden toegediend zou ik meer willen zien uitgelegd de betekenis van het sacrament en minder willen gewezen zien op hetgeen hun reeds is verkondigd, omdat wij daarbij gewoonlijk staan tegenover een groep mensen, die nog zo goed als niets geleerd hebben; wat wij voor de bejaarden hebben in de formulieren der N.H.Kerk is geheel niet geschikt. Ik vind het zeer moeilijk voor hen een geschikt formulier en geschikte vragen te maken. Laatst de Dorume (ik had daar geen formulier bij de hand) maakte ik hierbij een eigen gemaakt stukje voor de doop van bejaarden.

Het Woord bij de aanneming van de lidmaten (als kind gedoopt) tot hen gesproken, komt mij zeer geschikt voor. Ik heb het reeds gebruikt, daar ik lidmaten moest bevestigen en de vragen er bij gemaakt, die ik hierbij aan uw oordeel onderwerp. Voor de bevestiging van ouderlingen schreef ik ook een woord en voegde er vragen bij, omdat ik er eerstdaags wellicht een ouderling te Duma aan te stellen heb. Ook dit kunnen wij op deze conferentie samen bespreken. Daar ik nog niet over de formulieren gehoord was, meende ik dit een en ander in het midden te mogen brengen op deze conferentie en dank de broeders voor hun aandacht.

#### BIJLAGE V CONCEPT FORMULIER VOOR DE BEVESTIGING VAN OUDERLINGEN

Gemeente, gij weet dat wij tot tweemaal toe u hebben kennis gegeven, wie door u verkozen zijn om het ambt van ouderling te bedienen, opdat gij allen zoudt weten. Dat hebben wij ook gedaan opdat er gelegenheid zou zijn voor iemands uwer, die wellicht geldige aanmerking had op het gedrag der verkorenen, waardoor zij niet tot het ambt zouden kunnen toegelaten worden, omdat ter onzer kennis te brengen.

Daar evenwel totnogtoe niemand tot ons gekomen is om zulk een aanmerking op het gedrag der verkorenen te maken en wij mogen geloven, dat het uw aller wil is dat zij als ouderlingen zullen optreden, zullen wij heden toe overgaan om hen voor uw aangezicht en voor het aangezicht van God in hun ambt aan te stellen.

Maar eerst, gij broeders die verkoren zijt, willen we u in herinnering brengen, wat een ouderling zijn werk is en hoe zijn gedrag moet zijn, opdat gij dat in uw bediening zult opvolgen.

Wij weten dat door de Apostelen in alle gemeenten ouderlingen weiden aangesteld, sommigen om te leren en dat waren de pendeta's of goeroes en sommigen om te helpen de gemeente te regeren. Uw ambt nu is om te helpen de gemeente te regeren, te samen met de goeroe en de pendeta.

Daartoe moet gij ten eerst waken, dat uw eigen gedrag zij als van een leerling van Christus, opdat uw goed voorbeeld de gemeente leren als christenen voor God te wandelen. Voorts moet gij over de gemeente waken en toezien of daar zijn, die niet ijverig zijn in het vervullen van hun godsdienstplichten of er ook zijn, die nog geneigd zijn in hunne onwetendheid aan heidense handelingen deel te nemen of hun vertrouwen te stellen op hun vorige

afgodendienst, of er ook zijn die in zonde leven en door een ergerlijke levenswandel de naam van God en van de gemeente schande aandoen, of er ook

zijn, die in toorn of vijandschap met elkander leven, hun ouders of hun dorpsgenoten tegenstaan. Die allen zo gij ze vindt moet gij met zachtmoedigheid vermanen, en dat niet nalaten uit vrees, maar het met vrijmoedigheid doen, want God en de gemeente hebben u tot dit werk verkoren. En als zij niet willen horen, moet gij het mededelen aan uw goeroe en uw Pandita, opdat ook zij hen kunnen vermanen.

Dan ook, wanneer gij hoort, dat er gemeenteleden in moeite of in armoede of ziek zijn, moet gij hen bezoeken en hun moeite onderzoeken en hen troosten en goede raad geven en ook uw goeroe en uw Pandita er over spreken, opdat zij wellicht kunnen geholpen worden.

Ook moet gij naar uw vermogen de heidenen met wie gij in aanraking komt vermanen om ook de Heer te dienen en hunne nutteloze afgodendienst te laten varen. Daarvoor moogt gij ook wel in de huizen en de dorpen van de heidenen en hen van de Heer vertellen en hen opwekken ook christen te worden, want uw Heer wil dat alle mensen Zijn Evangelie weten, en tot de kennis der waarheid komen.

Opdat gij dit alles zult kunnen doen, moet gij zelf ijverig ter kerk komen en in de vergaderingen waar uit Gods Woord geleerd wordt en ook zelf veel in Gods Woord lezen, voor zover gij dit kunt, opdat ook anderen van u zullen kunnen leren en troosten en vooral moet gij bidden en vragen of de Heer wijsheid en vrijmoedigheid en zachtmoedigheid wil geven om uw werk goed te doen.

Ook als er kinderen gedoopt worden, lidmaten bevestigd of het Heilig Avondmaal gevierd wordt moet gij tegenwoordig zijn om getuigen te wezen. En als er een broeder of zuster begraven wordt moet gij aan de begrafenis voorafgaan en zien dat alles ordelijk geschiedt. Zo zult gij bij alles helpen de gemeente te regeren en uw goeroe en uw pendata te steunen in hun werk.

Opdat wij nu kunnen weten of gij gezind zijt aldus uw werk te verrichten, moet gij voor het aangezicht der gemeente en voor het aangezicht van God op deze vragen naar waarheid antwoorden:

- 1e Gevoelt gij dat God en de gemeente u tot dit ambt geroepen heeft
- 2e Gelooft gij dat de christelijke leer, die hier in de gemeente geleerd wordt, de leer van God ter zaligheid is, zodat wij daaraan moeten vasthouden?
- 3e Belooft gij dat gij over u zelve en over de gemeente zult waken, zodat gij zoveel in uw vermogen is zult doen, wat wij u daar straks geleerd hebben?
- 4e Belooft gij dat, zo gij u mocht misgaan, gij de vermaning van uw ambtgenoten en uw leraar gehoor geven?

Antwoord ja

De barmhartige God schenkt u Zijn zegen, opdat gij uw belofte zult kunnen volbrengen en ijverig Hem en de gemeente zult dienen. Amen.

Gemeente, ontvangt deze broeder als uw ouderlingen en gehoorzaamt hen al degenen, die door God en u verkoren zijn om te helpen en de gemeente te regeren.

Gebed